

GÖRÜŞ

ABD'NİN SURİYE POLİTİKASI VE TÜRKİYE

Vişne Korkmaz

ARALIK 2024

Milli İstihbarat Akademisi

ABD'NİN SURİYE POLİTİKASI VE TÜRKİYE

▲ Prof. Dr. Vişne Korkmaz

Kasım ayının son günlerinde başlayan muhaliflerin ilerleyişi, 12 gün gibi kısa bir sürede Şam rejiminin devrilmesine yol açtı. Artık yeni bir Suriye gerçeği var ve bu gerçek içerisinde bir geçiş aşamasındayız. Bu süreç, ABD'yi sadece Suriye'deki varlığı dolayısıyla ilgilendirmemekte; aynı zamanda geçiş aşamasının sonunda yeni bir Orta Doğu dengesi kurulma olasılığı olduğu için de ilgilendirmektedir. Bilindiği üzere 7 Ekim sonrası gelişmeler çerçevesinde ABD, Orta Doğu'da sarsılan dengeyi rayına oturtmakta zorlanmakta, sadece İsrail'in caydırıcılığına katkıda bulunmaktaydı. Bunun için de Orta Doğu'daki varlığını artırmak ve görünür kılmak durumunda kalmıştı. Oysa ABD'nin temel arzusu; ABD'nin çıkarlarına aykırı olmayan, işleyen ve sürdürülebilecek bir güç dengesinin bölgede var olması, böylece Vaşington'un Asya'da sürdürebileceği "hegemonik" de sayılabilecek mücadeleye konsantre olabilmesidir. Bu geniş çerçeveyi çizdikten sonra ABD'nin Suriye'deki son gelişmeleri üç farklı açıdan önemsediğini ifade edebiliriz:

1) ABD'nin Rakiplerinin Sınırlandırılması: Suriye'de rejimin devrilmesi, rejimi 2011'den itibaren destekleyen çeşitli aktörleri sürecin kaybedenleri hâline getirdi. Bu liste öncelikle İran, Rusya ve Çin'i kapsamaktadır. Bu aktörler, ABD'nin ya rakip ya da meydan okuyucu olarak nitelendirdiği aktörlerdir.

Elbette İran'ın Suriye'yi kaybetmiş olması, ABD açısından çok önemli bir gelişmedir. Suriye, İran'ın ileride savunma ve direniş eksenli stratejilerinde bir tür bağlantı noktasıydı. Ayrıca daha Şam rejimi devrilmeden önce, muhaliflerin ilerlemesi aşamasında dahi Irak-Suriye, Lübnan-Suriye hatlarında İran destekli milislerin eski günlerdeki kadar rahat hareket edemediği, yani İran ileride savunma/direniş

ekseni stratejisinde sınırlılıkların baş gösterdiği tespit edildi. Suriye’de rejimin devrilmesi ile bu sınırlılıklar daha fazla artmıştır. Bilindiği üzere Donald Trump, ilk başkanlık döneminde İran’ı zorlayan bir tür maksimum baskı politikası izlemiş, bu politikanın bir ayağı İran’ın vekâlet savaşı verdiği alanlarda sınırlanması olmuştur. İran’ın sınırlandırılması, Mısır ve Ürdün için direniş eksenini bağlantısının zayıflaması anlamına gelebilir ve Gazze müzakereleri konusunda kolaylaştırıcı olarak görülebilir. Körfez ülkeleri ise İran direniş ekseninin baskısını hisseden ülkelerdi. Bu noktada sınırlama ve dengeye yaklaşma; Arap ülkeleri, ABD ve Türkiye arasındaki koordinasyonu artırabilir. Bu ayrıca ABD açısından Çin’in, İran-Körfez ülkeleri diyalogunun/normalleşmesinin kolaylaştırıcısı olarak elde ettiği zeminin cazibesini de törpüleyebilecek bir fırsat yaratmaktadır.

ABD açısından diğer önemli bir husus, Rusya’nın Suriye’yi kaybetmesidir. Suriye, Rusya için bir ileride savunma alanı değildi. Bu nedenle rejimin devrilmesi, İran’da olduğu kadar hayati bir kayıp değildir. Ancak Rusya’nın dış politika stratejisi açısından ciddi bir kayba yol açmıştır. ABD’ye ve diğer uluslararası aktörlere bu kayıp şunu göstermektedir: a) Rusya için Ukrayna’da kazançlı olmak çok önemlidir ve bazı kayıp ve tavizleri Suriye sahasında vermek durumunda kalmıştır. b) Rusya, Ukrayna’daki savaş nedeniyle çok cepheli bir mücadelenin içerisine girebilecek kabiliyete şimdilik sahip değildir. Trump yönetimi açısından Ukrayna savaşında bir barış antlaşmasına ulaşmak adına Putin/Rusya ile müzakereyi başlatmak için böylece uygun bir atmosfer yakalanmış olmaktadır. Elbette ABD, Ukrayna sahasında Rusya’ya belli kazanç alanları açmak zorunda kalabilecektir. Ancak NATO’nun, Trump döneminde savunma kabiliyetleri ve bütçesi konusunda güçlenmesi beklendiğinden bu tür bir kazanç alanı ABD için büyük bir risk oluşturmazacaktır. Ayrıca ABD, Rusya’nın Suriye’de kalan varlıklarının (örneğin askerî üslerinin, eski rejim ile yapılmış olan gaz ve savunma anlaşmalarının vb.) geleceğinin ne olacağıyla da ilgilenmektedir. Moskova büyük ihtimalle bu konularda geçiş hükümeti ile doğrudan ya da dolaylı müzakerelere başlamıştır. Bu varlıklar noktasında Rusya’nın bir şey alamadığı bir opsiyon, ABD açısından Rusya’nın Doğu Akdeniz’de sınırlanma stratejisinin parçasıdır.

2) İsrail’in Güvenliği: ABD açısından İran’ın Suriye’deki derinliğinin ortadan kalkması, İsrail’in güvenliğini artırıcı bir gelişmedir. Ayrıca Lübnan Hizbullahı’nın da stratejik derinliği ve lojistik sağlama alanı böylece sınırlanmıştır. Bu iki husus, İsrail’in Gazze ve Lübnan cephelerini rahatlatacağı gibi Hizbullah’ın Güney Kıbrıs Rum Yönetimi (GKRY) üzerine yapabileceği baskıyı da hafifletir. Hizbullah’ın Doğu Akdeniz’de İsrail ile mücadele alanını genişletme ihtimali, GKRY üzerinden Avrupa Birliği (AB) güvenliği ile doğrudan ilişkili olduğu için ABD adına caydırıcılık sorumluluğunu daha önemli ve karmaşık hâle getirmektedir.

Bu hususların yanında Suriye’nin İran kontrollü direniş eksenine destek vermektan kopması; Hizbullah’ın Lübnan, Hamas’ın ise Gazze üzerinden müzakere süreçlerine girmesini cesaretlendirebilir. Bu noktada ABD’nin, İsrail’in Suriye’deki saldırganlığını ve Gazze’de Binyamin Netanyahu’nun sivillere yönelik katliamlarını dizginlemesi elzem hâle gelmektedir.

3) Suriye’deki Siyasal Sürecin Geleceği: ABD’nin Suriye’deki varlığının geleceği, Suriye’deki siyasal sürecin geleceği ile yakından ilişkilidir. Vaşington, yukarıda saydığımız iki nedenden, Suriye’de siyasal sürecin geçiş aşamasından sorunsuz bir biçimde geçerek Suriye’de anayasal sürecin bir şekilde işle-mesinden memnuniyet duyabilir. Vaşington açısından bu sürecin kendi etki alanını kısıtlaması arzu

edilmeyen bir senaryo olarak öne çıkmaktadır. ABD'nin Suriye'deki varlığı, az sayıdaki askeri üzerinden sağladığı caydırıcılığın ötesinde başta PYD olmak üzere vekil güçleri üzerinden DEAŞ'a karşı mücadele mazereti ile yarattığı caydırıcılığa dayanmaktadır. Bu noktada ABD'nin PYD için vereceği karar, yeni dönemde PYD'nin alanında gerçekleşen sınırlamaların artmasına yol açabilir. Bu kararı; Suriye'deki siyasal sürecin vaatleri, bu sürece dâhil olan aktörlerin beklentileri ile sahada PYD'yi kısıtlama güçleri kadar PYD'nin sağladığı fayda ve maliyet de belirleyecektir.

Türkiye-ABD İlişkileri Bu Süreçten Nasıl Etkilenir?

Suriye'deki değişim, Türkiye-ABD arasındaki diyalogu artırma potansiyeli taşımaktadır. Ankara'nın, Suriye'de denge tutucu bir aktör olarak ortaya çıkması ve Suriye'deki siyasal süreci desteklemiş bir aktör olarak Suriye'nin geleceğinde siyasal bir stratejik derinliğe sahip olması, önümüzdeki sürecin muhtemel senaryoları olarak öne çıkmaktadır. Ankara'nın ve Suriye'deki geçiş dönemi aktörlerinin; Suriye'nin toprak bütünlüğünden, terörle mücadeleden, demokrasi ve Suriye'deki tüm unsurlara saygılı bir siyasal süreçten ve Suriye'nin ekonomik olarak ayağa kaldırılması ile yeniden imarından bahsetmeleri -bu süreç sorunsuz işlerse- Şam-Ankara koordinasyonunun güçlü olacağını göstermektedir. Dolayısıyla yukarıda ABD'nin Suriye stratejisinin temelini oluşturan etmenler arasında sayılan İsrail'in güvenliği ve rakiplerinin sınırlandırılması hedeflerinin başarısı, büyük oranda Türkiye ile koordinasyon ve diyalogun seyrine bağlıdır. Bu çerçevede Vaşington'un hedeflediği bölgesel denge; Suriye'de siyasal normalleşme ve işleyen bir Gazze anlaşmasını takiben İsrail, Arap ülkeleri ve Türkiye arasında ilişkilerin normale dönmesi ile yakından ilişkilidir.

ABD açısından İsrail'in saldırganlığını sınırlamak ve Gazze'deki mücadeleye taraf olan aktörleri bu sınırlama konusunda ikna etmek ciddi önem taşımaktadır. Trump'ın Gazze'ye yönelik tutumuna rağmen İran'ın sınırlandırılması noktasında geline aşama, Gazze'de barış ve yeniden imar konularını daha da önemli hâle getirmektedir. Kısaca ABD hem Suriye siyasal süreci ve dengelerinin istikrarı hem de Gazze barışı için Türkiye ile iş birliği geliştirmeyi bir fırsat olarak görebilir.

Ankara ve Vaşington'un PYD konusunda aynı tarafta olmadığı bilinmektedir. Ankara, siyasi sürecin herkesi kapsayan nitelikte olması gerektiğini fakat DEAŞ ve PYD'yi masada istemediğini çünkü bu aktörleri yerel aktörlerin temsilcisi olarak görmediğini belirtmektedir. Keza Ankara, terör örgütlerinin fırsattan istifade alan genişletmelerine izin vermeyeceğini de belirtmiştir. İsrail'in fırsattan istifade alan genişletmesi de Ankara'yı rahatsız etmektedir. Dolayısıyla Ankara'nın Vaşington'dan, İsrail'in saldırganlığını sınırlamasını ve vekillerini alan kapatma mücadelesinin dışına taşımamasını talep etmesi beklenebilir. PYD'yi terk etme konusunda Vaşington, maliyet kendi adına çok yükselmedikçe -çok istekli olmasa da- Suriye'nin kuzeyinde PYD'nin alanının daralmasını kabul edebilir ya da daha önce PYD'yi dönüştürdüğü gibi (SDG örneği) dönüştürerek Ankara'yı ikna etmeyi deneyebilir. Ankara ve Vaşington arasındaki iş birliğinin derinliğini; Suriye'deki pazarlıkların süresi, dâhil olan aktörlerin talepleri ve Ankara'nın ihtiyaçları kadar Ankara'ya verilecek güvenlik teminatlarının ciddiyeti de belirleyecektir. Ancak Tel Rifat ve Münbiç'in terörden temizlenmiş olması, Ankara'nın pazarlık gücünü artırmaktadır.

- Bu yayındaki görüşler tamamen yazarına aittir ve resmî bir kurum görüşünü ya da politikasını yansıtmayabilir.
- Bu çalışmaya ait içeriğin telif hakları Millî İstihbarat Akademisine ait olup 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu uyarınca kaynak gösterilerek kısmen yapılacak makul alıntılar dışında, hiçbir şekilde önceden izin alınmaksızın kullanılamaz, yeniden yayımlanamaz.

**ABD'NİN SURİYE
POLİTİKASI**
VE TÜRKİYE
ARALIK 2024